«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 20 dekabr (Cümə günü) tarixli 69-cu nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Cümə, 16 rəbiüləvvəl sənə 1337.
20 kanuni-əvvəl sənə 1918.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Məhəlli-idarə:
Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir.

Abunə şəraiti:
Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir.
Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Cümə günü kanuni-əvvəlin [de-kabrın] 20-də gündüz saat 12 tamamda Məclisi-Məbusanın fövqəladə iclası olacağını Məclisin idarəsi elan edir.

İdarə müdiri əvəzində
Rza Ağasıbəyov

BAKI, 20 KANUNİ-ƏVVƏL [DEKABR]

Yeni fəlakət qarşısında

Qafqaz millətlərinin istiqlaliyyəti əleyhində olan güruhlar "Qafqaz Rusiyasız yaşaya bilməz" bəhanəsini gətirdikdə, ələlxüsus onda yaşayan millətlərin mədəniyyətcə bulunduqları dərəcəyə işarə edib deyirlər ki, bu millətlər başqa bir mədəni dövlətlə sıxı əlaqədə olmazlarsa, onlar öz başlarına müstəqil yaşaya bilməzlər; çünki mədəniyyətcə zəifdirlər. Yəni "vəhşi" kimidirlər.

Biz Qafqaz millətləri isə deyiriz ki, xeyr, vəhşilik kim tərəfdə olduğu bu gün ümuma məlumdur. Sübut istərsəniz, Rusiya daxilində hökmfərma olan [hökm sürən] hərc-mərc və vəhşiliyi, Qafqaz məmləkətləri daxilindəki əmnasayişlə [əmin-amanlıq və asayişlə] müqayisə ediniz. Mədəniyyət asarı [əsərləri] nerədə artıq dərəcədə müşahidə edilir; sizdəmi ya bizdəmi?

Əvvəllərdə də yazdığımız üzrə, bir millət müstəqil yaşamaq iddiasında bulunursa, bu xüsusda öz istedad, qabiliyyət və istehqaqını [bir şeyə layiq olduğunu; haqqı çatdığını] göstərməlidir. Axır müqəddəratımızın təyini işində nüfuz sahibləri olan Avropa dövlətləri həmin şəraiti nəzərdə tutub da ona müstəhəq olanı [haqqı çatanı] azad yaşamağa buraxacaqdırlar. Olmayana yenə də bir "qəyyum" təyin edəcəkdirlər.

İştə məsələ bu yerdə idi ki, Qafqaza həmin Avropa dövlətlərinin nümayəndələri qədəm qoydular və bizə rəsmi surətdə elan etdilər ki, Qafqaz millətlərinin hər bir rəy və xahişi, məsələləri, gələcək sülh konfransında həll olunacaqdır. Demək, bununla bizə bir ümid verdilər. Bununla belə, bütün Qafqaz millətlərinin boynuna mənəvi bir vəzifə qoydular ki, ümum sülh konfransından istiqlaliyyət istəməyə şayəstə [layiq] olmaq haqqını göstərməkdir. Yəni istiqlaliyyət istəyən, özünü mədəni və azad yaşamağa qabil və müstəhəq bir millət kimi göstərməlidir.

Buna binaən [buna əsasən], bütün arxadaş millətlərin rifah və səadətini nəzəri-etibara alan Qafqaz millət və dövlətləri, əlbəttə ki, avropalılara göstərdiyimiz istedad, qabiliyyət və mədəniyyəti daha da vüsətləndirməyə, daha genişləndirməyə çalışıb da qonşu millətlərlə əl-ələ verib, sıxı bir rabitə və səmimi bir ülfət hüsulu [əldə edilməsi] yolunda səy və kuşiş etməli [çalışmalı] idi.

Filhəqiqə [həqiqətən], böylə bir ittihad [birlik] və ittifaqın lüzumiyyəti üçün gərək Azərbaycan və gərək Gürcüstan ricali-dövləti [dövlət xadimləri] ilə demokratiyası [xalqı] var qüvvələri ilə çalışmaqda idilər. Aralarında sadir olan [meydana çıxan] mübahisəli məsələlərin həlli məsləhət və sazişlə bərtərəf edilmək [aradan qaldırılmaq] üçün təşrini-saninin [noyabrın] 10-unda Ümumqafqaz Millətləri Konfransı dəvət etdilər. Lakin Gürcüstan ricali-dövlətinin bu təşəbbüsü Azərbaycan türkləri tərəfindən ən səmimanə surətdə qarşılandığı halda, nədənsə qonşu erməni cümhuriyyəti hökuməti ona etina etməyib, dürlü-dürlü bəhanələrlə həmin sülh və müsalimətə [barışığa] vəsilə [vasitə] olacaq bir konfransda iştirak etməmək ləri ilə işi pozdular.

İştə, Qafqaz millətlərinin aralarında sıxı və bərabərənə [qardaşca] bir irtibat hüsula gəlməsinə mane olan sui [mənfi] hərəkətlərdən birincisi bu oldu.

Bədəhu [ondan sonra], Andranik nam [adlı] quldurun Qarabağ civarına [ətrafına] təcavüz edib müsəlman kəndlərini dağıdıb və əhalisini qırmaq fəqərəsini [hadisəsini] Ermənistan Hökuməti bir an əvvəl bilə-bilə vəhşiliyin önünü almaq üçün heç bir təşəbbüsatda bulunmadı. Hətta quruca bir etiraz belə eləmədi və əlavə, Andranikin təhti-komandasında [komandası altında] mövcud 10 min nəfəri mütəcaviz [keçən] nizami erməni qoşun dəstəsinin və bu dəstənin əlində olan top-tüfəng və sair ləvazimati-hərbiyyənin nerədən əmələ gəldiyi fəqərəsi dəxi bizcə örtülü qaldı.

İndi isə araliğa Sanain hadisəsi düşdü ki, bu hadisə Gürcüstan-Ermənistan toqquşmasından başlanıb da axırda müharibəyə müncər oldu [çevrildi]. Qafqaz millətlərinin gələcəyinə xəlal verəcəyi şübhəsiz olan bu hadiseyi-müəssifənin [təəssüf verici hadisənin] tövlidi [doğuşu], qəzetimizdə dərc etdiyimiz əxbaratdan [xəbərlərdən] bəllidir.

Mübahisəli yerlərə malik olmağa hangi tərəfin daha artıq haqqı var? Gürcülərinmi, ermənilərinmi və ya başqa bir millətin? Bu məsələni biz burada həll etmək istəməyiz. Mətləb yalnız tərzi-hərəkət xüsusundadır.

Bütün Qafqaz millətləri istiqlaliyyət istehsalı üçün Müttəfiqlər qarşısında böyük bir səy və təlaşda bulunduqları halda, bir tərəfdən öz daxili işlərini islah etmək vəzifəsi qarşısında qalıb, digər tərəfdən də iddialarını getdikcə artıran rus millətçiləri ilə mübarizə edərək, başqa tərəfdən dəxi Müttəfiqlərlə tərzi-müamilə siyasətini [rəftar etmək qaydasını] yürütməkdə müşkülatla uğraşarkən, arada müharibə kimi böyük bir fəlakət zühuru [meydana çıxması] kimin mənafeyinə xidmət edə bilər? Təbii, böylə bir fəlakət ümum Qafqaz millətlərinin azad və asudə yaşamağına zidd olan ənasir [ünsürlər] və güruhların ancaq mənafeyi qəbilindən ədd oluna [sayıla] bilər. Qafqaz millətlərinin arasında vaqe olan bu düşmənçilik "həmin millətlər öz başlarına qalarlarsa biri-birini qırıb qurtararlar" dəlilini gətirən rus imperialistlərinin əllərinə yeni bir bəhanə verir. Digər tərəfdən isə daxildə əmnü asayiş işinə məşğul olub da məmləkətin idarəsi üçün lazımi islahat icrasında bulunan millətlər, müharibə icabına [müharibənin gətirdiyi zərurətlərə] görə, daxili idarə işlərini buraxıb da, bütün səy və kuşişlərini biri-birini tələf etmək əməlinə sərfə məcbur olacaqdırlar.

Bu isə əski hərc-mərci törədici bir zəmindir.

Ümum Qafqaz demokratiyası [xalqı] qarşısında iştə mühüm bir məsələ: Qafqaz millətlərinin istiqlal və istiqbalına [gələcəyinə] zidd olan mənhus qüvvəni arayıb da, bir kərəlik rədd və dəf etməklə ümum ölkənin asayiş və müsalimətini [əmin-amanlığını] təmin qılmaq.

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

Məclisi-Məbusanın 10 kanuni-əvvəl [dekabr] tarixli iclasında oxunub da, bu vaxtadək qəzetimizdə dərc edilməmiş olan bəyannamələr:

Almanlar nümayəndəsi Kunun bəyannaməsi:

Vətəndaşlar!

Tam yüz il bundan müqəddəm [qabaq] talehimizin iqtizası [tələbi] ilə hal-hazırda nümayəndəsi bulunmaq şərəfinə nail və onun namından [adından] birinci Azərbaycan Parlamanını təbrik və təhniyət [qutlama] səadətinə müvəffəq olduğum alman millətinin bir qismi Zaqafqaziya və əzcümlə [o cümlədən] Azərbaycan dairəsinə atılmış və burada alman koloniyası təşkil etmiş oldu.

Yüz ildən bəri nahiyə əhalisi ilə yanyana salim zəhmətkeş həyatı ilə yaşayaraq, aramızda ən səmimi mehriban qonşuluq münasibatı heç vaxt pozulmamış və biz almanlar, məhəlli [yerli] əhalinin səadət və müsibətinə şərik olaraq, həmişə Qafqaziyanı özümüzə ümumi müştərək vətən hesab etməyə adət etmişiz. Şimdi isə biz almanlar, Azərbaycan millətinin azad millətlər ailəsinə düxulu [girməsi] münasibətilə böyük sururuna [sevincinə] səmimi-qəlb ilə iştirak ediriz.

Sabiq vətənimizdən tamamilə ayrılmış olduğumuza, sabiq üsuli-idarənin kərratla [dəfələrlə] milli xassəmizə israrla sui-niyyətinə baxmayaraq, biz həmişə milli xassəmizin müdafiəsinə çalışdıq. Halbuki, bu hümmətimiz getdikcə böyük müşkülata məruz qalırdı. Son illər Rusiya ilə Almaniya arasında müharibə vüquundan [meydana gəlməsindən] dolayı biz ağır imtahanlar, hətta tamamilə məhv olmaq təhlükəsinə məruz qaldıq və bizi ancaq müsavat və üxuvvəti-miləl [millətlərin qardaşlığı və bərabərliyini] elan və nahiyəmizi yeni, müstəqil və azad siyasi həyata təhrik etmiş olan böyük inqilab, üzərimizə gələn müdhiş kabusu rəf etmişdir [aradan qaldırmışdır].

Şimdi Qafqaziyada həyatımızın yeni əsri və yeni dövrü müqəddiməsində duraraq, biz Azərbaycan almanları, həyatımızın bu surətlə kökündən dəyişməsini bir falinik [uğurlu işarə] kimi tələqqi [qəbul] edərək, istiqbalımızı sükut və rahatla bəkləyir və qəviyyən etiqad ediriz [möhkəm inanırıq] ki, gənc Azərbaycan Cümhuriyyətinin demokratik qanunu sayəsində milli xassələrimizi baqi saxlayaraq, sülh və müsalimətlə [əmin-amanlıqla] kəsbkarımızı davam etdirəcək və bundan naşi [ötrü] də həmişə var qüvvəmizlə ümum Azərbaycan millətlərilə sıxı əlaqə və rabitədə olaraq, azad Azərbaycanın tərəqqi və mənfəətinə var qüvvəmizlə xidmət edəcəyiz.

Məclisi-Məbusanın "Hümmət" və Sosialistlər İttifaqı fraksiyalarından (İdarəyə məktub)

Möhtərəm müdir əfəndi! Aşağıdakı məktubumuza qəzetənizdə yer verməniz rica olunur.

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Kabinəsi istefasından sonra məhəlli [yerli] mətbuat sütunlarında işbu Kabinənin fəaliyyəti barəsində bir çox yerli etirazlar edilmişdir. Vicdani-ictimaiyyə [ictimai vicdan] bu altı ay zərfində olmuş qarışıqlığı hiss edir, təkdir edirdi [pisləyirdi].

İşbu ittihamların mərkəzi sabiq Kabinə sədri Fətəli xan Xoyski olması bədihidir [aydındır]. Məclisi-Məbusanın "Hümmət" və Sosialistlər İttifaqı fraksiyaları Fətəli xan Xoyski üzərinə atılan ittihamların nə dərəcədə doğru olmasını təhqiq etməyi öhdəsinə götürməyi özünə vəzifə ədd [hesab] etdi. Müzakirat və məlumatdan sonra fraksiyalar ümumiyyətlə böylə bir qətnaməni qəbul etmişdir:

Fətəli xan Xoyski, Sədri-Vükəla [Nazirlər Kabinetinin sədri] olduğu kimi, rəsmi surətdə ümum siyasət cavab-dəhəndəsi [məsuliyyətli şəxsi] kimi tələqqi etdirilirsə [qiymətləndirilirsə], mənəvi cəhətdən məsul deyildir. Zira ki, müşarileyhin [adı çəkilən şəxsin] və bir neçə Kabinə əzasının [Hökumət üzvlərinin] siyasətləri hökumətin əleyhinə idi. Binaileyh [ona görə], sədri-müşarileyh [adı çəkilən sədr] və bir neçə Kabinə əzası vətənimiz keçirdiyi əhvali-fövqəladədən dolayı Kabinədə qalmağa məcbur olaraq, əksəriyyətin nəticəsi qorxulu siyasətilə razı olmağa məcbur olmuşlar. Hal-hazırda da Fətəli xan Xoyski qeyri-məsul əşxasın [şəxslərin] siyasəti qurbanı kimi görülür. Gələcək təhqiqat, məsul zəvatın [şəxslərin] günahı dərəcəsini göstərəcəkdir. Bizim sosialist vicdanımız işbu məlumatı aşkarən deməyə bizi məcbur edir.

"Hümmət" (Menşevik) və Müsəlman Sosialistlər İttifaqı Məclisi-Məbusan fraksiyaları

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Royter acentəliyindən)

* Hindistan nümayəndələri Sülh Konfransında iştirak etməkdən ötrü Londona varid olmuşlardır [gedib çatmışlar].

* Rəisi-cümhur [Prezident] Vilson, şənbə günü səhər Parisə varid olub Bua-de-Bulon dəmiryol mövqifi [stansiyası] yanında böyük şadlıqla istiqbal edilmişdir [qarşılanmışdır]. Yelisey sarayında Vilson şərəfinə kəşidə edilmiş [verilmiş] ziyafətdə Puankare, Vilsonu təbrik etmişdir. Vilson Parisdə bir neçə həftə qalacaqdır. Rəsmi görüşlər üçün 48 saat vaxt təyin edilmişdir. Vilson Londona getmək haqqında kral tərəfindən edilən dəvətini qəbul etmişdir.

* Şənbə günü İngiltərədə vaqe olan seçkilər əsnasında iğtişaş olmamışdır. Ancaq Tinderaridə sinfeyner ilə millətçilər arasında toqquşma olmuşdur. İngiltərə seçkilərində bir təəccüblü hal arvadların hər yerdə seçkilərdə iştirak etməyə çalışmalarıdır. Ancaq bir tək Londonda 10 arvada bir kişi, Hammersmitdə isə 50 nəfər arvada 1 kişi seçkidə iştirak etmişdir.

* Moskvadan teleqraf edirlər ki, Ukrayna Hökumət rəisi Skoropadski hökumətdən imtina edib, bir para nazirlər və Könüllü ordu hissəsi ilə Kiyevdən naməlum yerə qaçmışdır. Petlyura dəstəsi Kiyev, Odessa və Nikolayev şəhərlərinə daxil olmuşlardır. Kiyevdə hökumət Petlyura əlinə keçmişdir.

* Kiyevdən verilən xəbərlərə görə, Don kazakları, Novoxopyorsk yanında bolşeviklərə qalib gəlmişlərdir. Voronej tərəfdə vaqe olan iki günlük müharibədə kazaklar 11 min əsir, 21 top almışlardır.

* Varşavadan verilən teleqraf xəbərlərinə görə, Qrabski mətbuat nümayəndələrinə xəbər vermişdir ki, Müttəfiq dövlətlər Polşanın Baltik və Qara dəniz arasında Romaniya və Cənub Slavlar iştirakı ilə vücuda gətiriləcək hökumətlər ittifaqına daxil olmasını lazım ədd [hesab] edirlər.

* Rotterdamdan xəbər verirlər ki, knyaz Lvov, baron Kurov və İzvolski, Amerika Hökumətinə müraciətən milyard yarım ingilis lirəsi istiqraz verilməsini xahiş etmişlərdir.

Xüsusi teleqraf

Tiflisdən idarəmizə Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəyə böylə bir teleqraf çəkilmişdir:

"Axıska şəhərinin süqutundan bir neçə gün sonra Ömər Faiq əfəndi ilə şəhər müsəlmanlarından üç nəfəri, naməlum səbəblərə görə həbs edilib Tiflisə gətirilmişlərdir. Hal-hazırda məhbuslar komandanlıq həbsxanasında saxlanılırlar. Bunların azad olunmalarına çalışmanızı rica edərim.

İsmayıl Haqqı"

* Moskvadan xəbər verirlər ki, almanlarla petlyuralılar arasında olan ixtilaf bərtərəf edilmişdir [aradan qaldırılmışdır]. Almanlar Konotop ilə Baxmaçı tərk edirlər. Konotop dəmiryolu təmizlənmişdir. Getməkdə olan alman saldatları əslihələrini [silahlarını] satmaqdadır. Kontrol istasyonlarında petlyuralılar, almanların əslihələlərini ələrindən alırlar.

* Amsterdamdan verilən teleqraf xəbərlərinə görə, Berlində tətil hərəkatı genişlənməkdədir. Qəzetələrdən ancaq ikisi kiçik bir şəkildə çıxmışdır. Eyni zamanda xəbər verilir ki, 360 min fəhlə tətil etmişlərdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

* Parisdə iclas etməkdə olan Mütarikə Komissiyasından [Atəşkəs Komissiyasından] verilən teleqrafda deyilir ki, mütarikə müddəti yanvarın 17-si səhər saat 5-ə qədər imtidad etdirilmişdir [uzadılmışdır].

* Mütarikə şərtlərindən biri tələb edir ki, Almaniya limanlarında təqribən iki milyon yarım ton həcmində olan bütün ticarət gəmiləri Almaniyaya ərzaq daşımaqdan ötrü Müttəfiqlər kontrolu altında olacaqlardır. Bu gəmilərin hamısı Almaniyanın xüsusi malı olur. Müttəfiqlərə lazım olduğu təqdirdə Köln şimalında və Hollandiya sərhədinə tərəf Reyn nəhrinin sağ sahilini tuta bilmək ixtiyarını özlərinə vagüzar etmişlərdir [vermişlər].

ERMƏNİ-GÜRCÜ TOQQUŞMASI

Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 13-ü tarixli Gürcüstan Parlamanı iclasında Hərbiyyə naziri erməni-gürcü toqquşmasına dair məlumat verir və əhvalatı bu növ ilə nəql edir:

Kanuni-əvvəlin 9-unda Uzundərə kəndi əhalisi bizim sərhədlərimizə hücum edib bir nəfər saldatımızı yaralamışdır; sabahı gün saldat həmin aldığı yaradan vəfat etmişdir. General Tsulukidzeyə bu barədə məlumat verilib, lazımi binagüzarlıqda bulunmaq [addımlar atmaq] tövsiyə edilmişdir. General ehtimal edirdi ki, sərhəddarlarımıza [sərhədçilərimizə] hücum yapan quldurlardır. Buna görə də oraya bir dəstə qoşun əfradı [əsgər] göndərir. Qoşun məhəlli-hadisəyə [hadisə yerinə] çatar-çatmaz atəşlə qarşılanar. Bunu da biz əlavə etməliyiz ki, məhəlli əhval [yerli vəziyyət] bizdən ötrü fənadır. Düşmən dağlıq və təpələrdə olduğundan naşi [olduğuna görə], daş yumalamaqla bizim dəstələrimizə əziyyət verir.

Qitəmiz [hərbi hissəmiz] ən ağır bir hal içərisində idi. Böyləliklə, qitəmiz səhərdən axşamadək düşmənlə atışırdı. Axşam olan kimi bizimkilər qaranlıqdan istifadə edib geri qayıtmağa müvəffəq olmuşdur. O gün 15 məqtul [ölü], 14 məcruhumuz [yaralımız] olmuşdur. Mən Borçalı general-qubernatorundan kimlə müharibə etdiyimizi sordum. Qubernator cavab vermişdir ki, ehtimal üzrə iştirak edənlər erməni saldatlarıdır. Məhəlli [yerli] əhali dəxi müfəttinlərin [fitnəkarların] təhrikatı ilə orada üsyan etmişlərdir. Bu işi təhqiq etmək qəsdilə Hökumət Hərbiyyə və Daxiliyyə nazirləri müavinlərindən mürəkkəb bir heyət təşkil edib oraya göndərdi. Heyət oraya çatmamış, əhval bir qədər də vəximləşdi [qorxulu hal aldı]. Düşmən, Allahverdi ilə Sanain arasındakı yolu dağıdıb keçdi, xarab etdi. Düşmən, Allahverdi təpəliklərini tutmaq istəyirdi. Bizim qoşunlar onlardan qabaq oraları tutmağa müvəffəq olmuşlar. Bu vaxtlarda bizim Korinc və Tsaterdəki sərhədlərimizə hücum edildi. Bir çoxları qətl edilib mabaqisi [qalanları] əsir aparılmışdır.

Dünən aldığım məktublar, əhvalı layiqincə təsvir edirlər. Məlum olmuşdur ki, bizim əleyhimizə məhəlli əhali erməni zabitanı [zabitləri] təhti-idarəsində [rəhbərliyi altında] fəaliyyətdə bulunurlar. Zabitlər bunlardır: Pirumov, Xaçaturyan, Mirmanov, Matveyev və qeyriləri. Bunların təhti-komandanlarındakı [komandaları altındakı] əfrad [əsgərlər], quldur dəstələri olmayıb, həqiqi saldatlardırlar. Bunların komandanlıqları Şaqali mövqifində [stansiyasında] polkovnik Mirmanovun təhti-idarəsindədir. Bunlar bütün müharibə nöqteyi-nəzərindən lazım olan vəsaitə malikdirlər. Telefonları, kəşfiyyat qolları və qeyriləri vardır.

Bunların fəaliyyəti Qarakilsə, Cələloğlu, Dilican, Allageranadək uzanır. Bunlar bir-birlərinə top, mitralyoz, tüfəng və patronla müavinətdə bulunurlar [kömək edirlər]. Orada iştirak edən nizami qoşunların nömrələrini də biz biliriz.

Bunlar tərəfindən Qarakilsədən xəbər alınır ki, müharibə elan olunmuşdurmu? Burada məlumat verirlər ki, qoşun qitələri [hissələri] hazırdır, lazım isə göndərək. Qalageröndən xəbər verirlər ki, 600 türk tüfəngi göndərilir. Bu xəbərləri dünən gecə almışam və sizə də məlumat verirəm. Bu gün səhər bir məlumat almışam ki, Cələloğlu dairəsinə məxsusdur. Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 10-da Aqarak kəndində bizim iki nəfər sərhəddarımız qətl edilmişdir. Əhvalı təhqiq etməkdən ötrü oraya qoşun göndərilmişdir. Gecə bizim qoşunlara hücum edilib 14 nəfəri qətl edilmişdir. Əhvalın bu rəngdə olması bizi, vətənimizi macərapərəstlərdən təmizləməyə məcbur edir.

Hərbiyyə nazirindən sonra Xariciyyə naziri Gegeçkori bu barədə məlumat verir:

Möhtərəm Parlaman əzası [üzvləri]! İşbu məsələlərə aid Xariciyyə Nəzarətində olan məlumatı sizə demək istəyirəm. Gürcüstan Hökuməti hamıya məlum etmişdir ki, o sülh tərəfdarıdır. Mən Gürcüstan Xariciyyə Nəzarətinin bütün ixtilaflı məsələləri sülhlə həll etmək barəsində verdiyi notasını demək istəyirəm. Notada bizim əlaqəmizi [münasibətlərimizi] həkəm [arbitr] vasitəsilə aşkar etmək təklif edilirdi.

Kanuni-əvvəlin 13-də Ermənistandakı mürəxxəsimiz [nümayəndəmiz] Mdivani bizə xəbər vermişdir ki, Ermənistan əsas etibarilə Zaqafqaziya cümhuriyyətləri arasında təyin edilmiş konfransda iştirak etməyi qəbul edir; fəqət nə vaxt və nə yerdə olacağı barəsində isticvabda [sorğuda] bulunmuşdur. Ermənistanın bu məsələyə razılıq verməsi bizim təşəbbüsatımız sayəsində olmuşdur. İşin xatirəsi üçün biz bir qədər güzəştlərdə bulunaraq rica etdik ki, ermənilər tez öz nümayəndələrini göndərsinlər.

Biz ehtimal edirdik bizim təklif qəbul olunacaqdır. Konfrans 10 təşrini-sanidə [noyabrda] çağrılacaqdı, sonra 14-nə təcil etdik [təxirə saldıq]. Axirül-əmir [sonda] 20-nə təyin edilmiş konfrans, erməni nümayəndələrinin gəlməməsindən naşi [ötrü] 30-na təcil edildi. Bu vaxt ərzində biz nota mübadiləsi edirdik. Təşrini-saninin 17-də biz bir nota aldıq. Notada əsas etibarilə konfrans qəbul edilirdi. Fəqət Ermənistan Hökuməti konfransda qoyulacaq məsələlərin sülhlə həll olunacağına inanmayırdı. Mdivani konqreyi 27 təşrini-saniyə təcil etməyi rica edirdi. Biz 30-na təcil etdik.

5 kanuni-əvvəldə [dekabrda] Ermənistandan aldığımız teleqramda hökumət bizim Axalkalakini işğal etməyimizə etiraz edir. Etilaflı [uzlaşmalı] məsələlərin həlli üçün Ermənistan Xariciyyə naziri Tiqranyanın oraya azim olmasını [yola düşməsini] xəbər verir. Biz cavab olaraq teleqrafən xəbər verdik. Gürcüstan Hökuməti sabiqki mövzeində [mövqeyində] qalaraq, məsələlərin sülhlə həll olunmağı və Zaqafqaziya Konfransının dəvəti tərəfdarıdır. Kanuni-əvvəlin 6-da Hərbiyyə naziri Sanain hadisatı [hadisələri] barəsində mənə məlumat verdi. 9 kanuni-əvvəldə mən Mdivaniyə teleqraf göndərib, orada erməni qoşunlarının iştirak etməsini xəbər verdim. Bu vaxtadək teleqraf yolu xarab olduğundan, xəbər alınmamışdır, fəqət bizim məlumatımız vardır ki, Mdivani erməni heyəti ilə Sanainə yaxınlaşmışsa da, yenidən geri qayıtmağa məcbur olmuşdur. Dünən mən radio-teleqram vasitəsilə İrəvana xəbər göndərərək Ermənistan Hökumətindən tələb etmişəm ki, bu işlərə xitam verilsin. Mən ehtimal edirəm ki, Ermənistan Hökumətinin Sanain hadisatına əlaqəsi yoxdur. Mən inanıram ki, Ermənistan Hökumətinin bir para dəstələrlə əlaqəsi yoxdur. *(Sağ tərəfdə səs-küy)*

Mən işbu kürsüdən başqa ehtimal edə bilmərəm, mən deyirəm ki, Gürcüstan və Ermənistan Hökuməti, Sanain hadisatından əmələ gələ biləcək nəticələrin qarşısını alacaqdır. Bununla bərabər mən məlum edirəm ki, sülh konfransı dəvəti üçün Gürcüstan Hökuməti lazımi təşəbbüsatda bulunmuşdur. Gürcüstan Cümhuriyyəti, Ermənistan Cümhuriyyətini qəbul etdiyi kimi, Ermənistan da Gürcüstana öylə əlaqədə olmalıdır. Bir vaxtadək biz diplomatik təşəbbüsatda bulunduq. Məsələ bu təriqlə [yolla] həll edilməzsə, o vaxt başqa təşəbbüsat araya gələsidir.

Parlaman bir böylə formula qəbul edir:

"Sanain və Vorontsovka ətrafında baş qalxızmış hadisat barəsində Hökumətin məlumatını dinlədikdən sonra Parlaman etminan [inam] bəsləyir ki, Hökumət, dövləti düşmənlərdən müdafiə və mühafizə etmək üçün lazımi tədabiri ittixaz edəcəkdir [tədbirləri görəcəkdir]. Düşmənlərin yeganə məqsədi anarşi salmaqla iki qonşu milləti biri-biri üzərinə salıb, istiqlaliyyət və cümhuriyyətimizə zərər yetirmək istəyir."

Bundan sonra Parlaman başqa məsələlərə keçir.

Elam edilmiş [açıqlanan] sənədlər Zaqafqaziya Konfransı və Erməni-Gürcü Konfransına və bu konfransların dəvətinə lazım tədabirin ittixazına [tədbirlərin görülməsinə] aiddir. Sənədlər oxunur. Ermənistan və Gürcüstan məsələlərini həll etmək üçün konfransadək tərəfeyn [hər iki tərəfin] etilafı [razılığa gəlməsi] lazımdır. Nota, Ermənistan Xariciyyə naziri Tiqranyan və Mdivani tərəfindən imza edilmişdir.

"14 kanuni-əvvəl 4884 nömrəli teleqramın surəti. İrəvan. Gürcüstan siyasi nümayəndəsi Mdivaniyə.

Rica edirəm, Ermənistan Hökumətinə xəbər verəsiniz ki, Gürcüstan Hökuməti onun şəraiti [şərtləri] ilə aşına [tanış] olduqdan sonra rica edir ki, öz nümayəndələrini ən yaxın zamanda göndərsin.

Xariciyyə naziri Gegeçkori."

Parlaman iclasının axırında Gürcüstan Xariciyyə naziri Gegeçkori Ermənistanla Gürcüstan sərhəd məsələsini həll etməkdən ötrü indiyə qədər Ermənistan Hökumətinə göndərilən teleqrafları oxuyub və bu teleqraflara bir cavab alınmadığını bəyanla deyir ki, sərhədə olan hücumların erməni hökuməti razılığı ilə əmələ gəldiyinə inanmayıb, Gürcüstan Hökuməti teleqrafla Ermənistana müraciət edib qan tökülməsini qət etmək [kəsmək] üçün tədbirlər görülməsi təklifində bulunmuş idi. Fəqət bu tədbirlər görülməyib, hətta müharibə hərəkətlərinə bais oldu. Bu hərəkətlər, gəldikcə geniş meydan almaqdadır. Bundan əlavə, Ermənistan Hökuməti tərəfindən aldığımız rəsmi bəyanatda göstərilir ki, bu xəyanətli hücum, erməni hökumətinin əmri ilə olmuşdur. Gürcüstanda olan Erməni Milli Şurası nümayəndələri ilə bərabər məhəlli-hadisəyə [hadisə yerinə] göndərilən heyət, az qalmışdı ki, hadisat qurbanı olacaqdı.

Gürcüstan Hökuməti bir ay bundan əvvəl bütün mübahisəli məsələləri həll etməkdən ötrü Zaqafqaziya Konfransı çağırılmasını təklif etmişdi; lakin Ermənistan Hökuməti bundan imtina edib, əvvəlcə Erməni-Gürcü Konfransı dəvətində təkid etdi. Gürcüstan Hökuməti bütün mübahisəli məsələlərin sazişlə həlli üçün və buna nail olmadıqda beynəlmiləl həkəmi [arbitri] vasitəsilə həll edilmələrindən ötrü Ermənistan Hökumətinin bu təklifinə razı oldu. Biz Ermənistan nümayəndələrinin vürudunu [gəlişini] hər gün gözləyirdik; lakin bu nümayəndələr indiyə qədər gəlmədilər. Bunun əvəzində isə biz heç bir beynəlmiləl münasibatına yaraşmaz əhdşikənanə [sazişi pozan] hücumlar görürüz. Hər iki qonşu cümhuriyyətlər üçün həlakəti və rüsvayçılığı mövcib olan [məhv olmağa və rüsvayçılığa yol açan] qan tökmək işini bərtərəf etməkdən [aradan qaldırmaqdan] ötrü, burada söylədiyimiz kimi, biz hər bir vəsilələrə [vasitələrə] əl uzatdıq. Gürcüstan Hökuməti bütün cahan qarşısında erməni hökumətinin bu hərəkəti əleyhinə ciddi surətdə protesto edib, hər iki qardaş millətin tökləcək qanlarının məsuliyyətini onların öhdəsinə atır. İndiyə qədər bir dəfə də olsun, erməni-gürcü arasındakı münasibat xələldar edilməmişdir [münasibətlər pozulmamışdır]. Bu münasibatın xələldar edilməsi məsuliyyəti erməni hökumətinin boynuna düşür.

"İrəvan. Xariciyyə nazirinə, surəti Gürcüstan diplomasi nümayəndəsinə.

Sizdən ancaq bir dənə 6913 nömrəli teleqraf almışız. Gürcüstan Hökuməti ayrı teleqraf almamışdır. Ümum ixtilaflı məsələlərin etilafla həll edilmələri uğrunda mənim hökumətim əlindən gələn qədər çalışmış, Ermənistan nümayəndələrini Ümumzaqafqaziya Konfrasına dəvət etmiş və məlum səbəblərə görə bu dəvət qeyri-məqbul görüldükdə, Gürcüstan Hökuməti bir ay əvvəl Ermənistan Hökumətinə xəbər vermişdir ki, ümum ixtilaflı məsələlər haqqında Ermənistanla ayrıca müzakirata girişməyə razıdır. Bu vaxtadək müzakirat başlanmamışsa, təqsir bizdə deyildir. Bütün cahan qarşısında Gürcüstan Hökuməti açıq elan edir ki, qardaş qanı tökücü müsadimənin [toqquşmanın] önünü almaq uğrunda onun təşəbbüsatı erməni hökumətinin naməlum səbəblərə görə işi uzatmasından dolayı tamamilə hədər olmuşdur. Erməni hökuməti bu surətlə heç əsas olmadığı halda iki milləti böyük qanlı müsadimə qarşısında bulundurmuşdur. Halbuki Gürcüstan Hökuməti elam edir [bildirir] ki, məzkur [adı çəkilən] iki millət arasında sülhlə həll edilməyəcək heç bir məsələ yoxdur. Gürcüstan Hökuməti qardaş müharibəsinin dayandırılmasını bir daha təkrar edir və 13 dekabr tarixli teleqrafını təyidlə [təsdiq etməklə, təkrar etməklə] bəyan edir ki, dekabrın 13-nədək bizim qoşunlarımız erməni kəndlərinə atəş açmamış və bizim tərəfimizdən heç bir xüruc [çıxış] olmamışdır. Ancaq bu zaman artıq 9 dekabrdan etibarən erməni qoşunlarının başlamış olduqları təcavüzkaranə hərəkat müqabilinə müdafiə tədbirləri görməyə başladıq.

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 20 dekabr (Cümə günü) tarixli 69-cu nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

Bu xüsusi bəyanla gürcü hökuməti özünü borclu bilir ədavətkaranə çıxışlara xitam verərək əski sərhədlərə çəkilib ixtilaflı məsələlərin həlli üçün Erməni-Gürcü Konfransı dəvət edilməsi və orada da həll olunmasa, beynəlmiləl həkəmlər məhkəməsinə [Beynəlxalq Arbitraj Məhkəməsinə] verilməsini təklif etsin. Əks surətdə işlərin hər iki cümhuriyyət üçün fəna nətayicinin [nəticələrinin] məsuliyyəti Ermənistan Hökuməti üzərinə düşür.

15 dekabr 1918
Gürcüstan Xariciyyə naziri Gegeçkori"

Toqquşma müharibəyə keçir

Gürcü Hökümətinin müraciətnaməsi:

Gürcüstan Cümhuriyyətinin ümum vətəndaşlarına!

Erməni qoşunları əhdşikənanə bir surətdə bizim hududumuza təərrüz [hücum] yaparaq sərhəddarlarımızın [sərhədçilərimizin] bir hissəsini qətl, bir hissəsini əsir aparmışlar və dəmiryollarını xarab edərək Ermənistanla Gürcüstan teleqraf müxabiratını [əlaqəsini] kəsmişlərdir. Qardaş qanı tökülmüşdür. Gürcüstan Demokratik Cümhuriyyəti Hökuməti işin əvvəllərindən Zaqafqaziya millətləri miyanında [arasında] dostluq bərpa etməklə bütün ixtilaflı məsələlərin sülhlə həll olunmasına çalışmışdır. İşbu konqredə sərhədlərə dair ixtilaflı məsələlər həll ediləcəkdi. Əks surətdə məsələlər beynəlmiləl həkəmə mühəvvəl edilməliydi [tapşırılmalıydı]. Demokratik hökumətlərinin daimi qayəsi bundan ibarət olmuşdur. Gürcüstan da bu təriqlə [bu yolda] yürümək istəyirdi, fəqət Ermənistan Hökuməti öz nümayəndələrini göndərməməklə Gürcüstanla Ermənistan miyanındakı məsələlərin həllini tələb edirdi. İşbu təklifi qəbul edərək konqre açılanadək bəkləyirdik.

Təşrini-saninin [noyabrın] 10-dan bu vaxtadək biz Zaqafqaziya Hökumətləri Konqresini bir neçə dəfə təxir etməyə məcbur olduq. Gündən-günə erməni nümayəndələrinin gəlməsini bəkləyirdik, fəqət Ermənistanın özündə (İrəvanda) müharibə tərəfdarları üstün gəldi. İş sülhlə bitməmək məsələsinə zidd idi. Şimdi Gürcüstan və Ermənistan demokratiyası yeni fəlakətlərə məruz qalmışdır. Kanuni-əvvəlin 9-da ermənilər Uzunlar kəndində bizim sərhəddarlarımıza hücum edərək bir hissəsini qətl, digər hissəsini əsir aparmışlardır. Əlavə belə hücumlara Qoberax və Korincdəki sərhədlərimiz də məruz qalmışlar. Biz güman edirdik ki, Ermənistan daxilində mövcud olan anarşi, əhvalı bu şəklə salmışdır. Buna görə də hərəkati-hərbiyyəni geniş miqyasda aparmaqdan çəkinirdik. Fəqət bir neçə gün bundan əqdəm [qabaq] məlum olmuşdur ki, əleyhimizə hərəkati-hərbiyyə açan dəstələr başında erməni zabitanı [zabitləri] durur. Yenə biz inanmaq istəməyiriz ki, Ermənistan demokratiyası başında duran hökumət böylə iqdamatda bulunsun [addım atsın]. İşbu etminamımız [inamımız], Ermənistanla Gürcüstan miyanındakı [arasındakı] əsri tarixə müstəniddir [əsrlik tarixə söykənir]. İki millət miyanında bu vaxtadək qan tökülməmişdir. Bərəks [əksinə], bu iki millət əl-ələ verərək şərq mütləqiyyəti ilə mübarizədə bulunmuşlardır.

Bu fikirdə ikən Ermənistan Hökuməti Xariciyyə naziri Tiqranyanın ultimatumunu aldıq. Ultimatumda, təcili surətdə, Borçalı və Zaqatal nahiyələrinin ermənilərlə məskun hissələrindən gürcü qoşunlarının çıxarılması tələb edilir. Böyləliklə, konqre əvəzində əvvəl təərrüz, sonra ultimatum, daha sonra müharibə və qan! Biz müharibəni bərtərəf etmək qəsdilə bütün əlimizdəki vəsaiti bitirdik. Qarovulçulardan bir çoxlarının qətl və əsarətindən sonra dəxi biz Avropa və Amerika demokratiyası ilə birlikdə olaraq çalışırız ki, müharibəyə yol verilməsin. Məəttəəssüf [təəssüflər olsun ki], qonşu cümhuriyyət başçıları demokratik əsaslarını fəramuş edərək [unudaraq] iki dövlətdə anarşi halət qalxızmaqla, mədəniyyətlərini bərbad etməklə bərabər, Avropa müharibəsindən sonra yenidən müharibə meydanı açırlar.

Gürcüstan Hökumətinin bu işdən xəbəri yoxdur. Məsuliyyət bütünlüklə Ermənistan Hökuməti üzərinə düşür. Hərəkati-hərbiyyə başlanmışdır. Hazırlanmış erməni qoşun qitəatı bizim şəhər və kəndlərimizi bilavasitə təhdid altına alır. Ölkəmizi təhdid etməkdə olan xarabalığın önünü almaq qəsdilə geniş müharibə hazırlıqları məcburiyyətindəyik. Bütün Gürcüstan vətəndaşları bilafərqidinü millət [din və millət fərqi olmadan] öz vəzifələrini vətən qarşısında ifa etməyə dəvət edilirlər.

Vətəndaşlar! Gürcü milləti daima öz qəhrəmanlığı və öz vətəndaş vəzifəsinə sadiq olması ilə məşhurdur. Biz də, işbu hissə müraciət ediriz. Hərəkati-hərbiyyə başlandıqdan sonra bütün vətəndaşların hüququ mühafizə ediləcəyinə etminanımız tamdır. Hərəkati-hərbiyyəyə başlar-başlamaz düşmənlərimiz anarşi qalxızmaq istəyirlər. Düşmənlərimiz tərəfindən tərtib verilən müfəttinliklərə [fitnəkarlıqlara] uymayıb dövləti nizama xələl yetirməyiniz. Bunu da bilməlisiniz ki, Gürcüstan Hökuməti erməni milləti ilə deyil, bəlkə qardaş qanı tökməkdə müttəhim edilən qoşun qitəatı [hərbi hissələr] ilə mübarizə edir. Gürcü demokratiyası mötərizlər [müxaliflər; etirazçılar] qarşısına bütün qoşunu çıxaracaqdır. Ən yaxın bir zamanda bütün dünya demokratiyası tərəfindən ixtilaflı məsələləri qılıncla deyil, sülhlə həll etmək kimi əsaslar qəbul etməyə düşməni məcbur edəcəkdir.

Gürcüstan Xalq Qvardiyası ərkani-hərbindən [qərargahından]

Gürcüstan Xalq Qvardiyası ərkani-hərbindən Qori, Mixaylovo, Şaraban, Kutais, Samtredia, Nitlad, Siqnax və Sartiçalaya böylə bir teleqraf göndərilmişdir:

Karçikyanı, Azadyanı öldürən, qonşu millətləri böyük bədbəxtliklərə düçar edən məsuliyyətsiz politikalar əli altında olan erməni üsyançı quldur dəstəsi və əsgəri hissələr, bizim sərhəd qaraqolxanamıza əhdşikananə [xaincə] bir surətdə hücum edib, sərhəd mühafizə əsgərlərini dağıtmışlardır. Biz qan istəməyib, müdafiə etməklə saziş hüsula gəlməsini axtarırdıq. Lakin saziş məsələsi rədd edilib, hətta erməni heyəti erməni quldur dəstəsi tərəfindən qəbul edilməmişdir. Sülh əvəzinə bizi müharibəyə, qardaşlıq əvəzinə bizi qan tökməyə sövq etdilər. Bizim səbr kasamız dolub daşmaqdadır. Bu kasanı qardaş qanı ilə dolduran canilərdirlər. Qoy bu tökləcək hamı qanlar və bu qanlardan vücuda gələcək nifrət canilərin boynuna düşsün. Qan tökülməsini dayandırmaq arzusu ilə Xalq Qvardiyasının Baş ərkani-hərbi [Baş qərargahı] bütün Xalq Qvardiyasını qırmızı bayraq altına dəvət etməyi təhti-qərara almışdır. Əsgərliyə dəvət edilmiş hamı dəstələr öz zabitlərilə bərabər tezliklə Tiflisə göndərilməlidirlər. Qalan hissələri də əlahiddə dəstələrə ayrılıb təcili surətdə Tiflisə gəlməlidirlər. Hər yerdə nəzarəti şiddətləndirib, körpüləri diqqətlə mühafizə etməlidir. Burasını da unutmayın ki, hürriyyət və inqilab sizin müavinətinizi [köməyinizi] gözləyir. Əsgəri dəstələr Tiflisə göndərilmək zamanını Baş ərkani-hərbə teleqrafla xəbər veriniz.

– Tiflisdən xəbər verirlər ki, Gürcüstan Hökumətinin Ermənistanda olan siyasi nümayəndəsi Mdivani dünən İrəvandan Tiflisə varid olmuşdur [gəlmişdir].

– Gürcüstanda 1892, 1893, 1894 və 1895-ci illərdə təvvəllüd edənlər əsgərliyə dəvət edilirlər.

QƏZETƏLƏRDƏN

Sualtı qayıqları

Qerviçə getmiş müxbir, təslim olmuş sualtı qayıqlarının nerədə olmasını böylə təsvir edir: qayıqlar durduqları yer, ağac uzunluğundadır; eni isə üç-dörd qayıqdır.

Uralsk altında müharibələr

Axır vaxtlarda Uralsk altında bolşeviklərlə qızğın müharibə gedirmiş. Uralska girmiş bolşeviklər, Orenburq kazakları tərəfindən çıxarılıb qovulmuşlardır.

Ənvər paşaya sui-qəsd

İstanbuldan verilən xəbərlərə görə, Berlində Ənvər paşaya sui-qəsd edilmişdir. Sui-qəsd, türk zabiti tərəfindən olmuşdur. İki dəfə güllə atmışsa da, isabət etməmişdir [dəyməmişdir]. Ənvər paşa salamatdır.

* Odessada davam edən Yassı müşavirəsi əzaları [üzvləri; iştirakçıları] Milyukov, Şebeko, Qurko və qeyriləri İstanbul və Brindizi təriqi [yolu] ilə Parisə azim olurlar [yola düşürlər].

* Romaniya milli-liberallarının müşavirəsində Bratianu demişdir ki, Bukovina ilə Transilvaniya muxtariyyət almadan Romaniyaya ilhaq ediləcəkdirlər [birləşdiriləcəkdir]. Sülh Konqresində Romaniya, Fransa ilə bağladığı əhdnaməyə müstənidən [istinad edərək] Tisa və Dnestrdən dənizədək olan ərazini istəyəcəkdir. Bessarabiya ilə Bukovina tələb ediləcəkdir. Transilvaniya ilə Dobruca əlavə olarsa, Romaniya 330000 kilometrəlik, 19 milyonluq bir yerə təsahüb edəcəkdir [sahib olacaqdır].

* Yassıdan xəbər verilir: Takiyansku bir heyətlə Vilsonun yanına getmişdir. Məqsəd Transilvaniya məsələsinin müdafiəsidir.

Müttəfiqlər və Türkiyə

İstanbuldan xəbər verilir:

Mütarikə [atəşkəs] şəraitinin vaxtı bitdikdən sonra, Müttəfiqlər yeni şərait [şərtlər] təklif etmişlər.

* Müdafiə və mühacimə [hücum] üçün Fransa ilə yunan miyanında [arasında] əqd edilmiş [imzalanmış] müqavilənaməyə görə, Yunanıstan 25 sənə müddətinə şərqdə Fransa mənafeyini müdafiə və mühafizə etməlidir. Fransa bunun əvəzində Yunanıstana maddi, hərbi, texniki müavinətdə [köməklikdə] bulunacaqdır. Əlavə beş sənəyədək Fransa 9 drednot, 12 zirehli, 40 minanos [torpedo gəmisi], 25 submarindən [sualtı qayıqdan] ibarət Yunanıstan donanmasını təmir edəcəkdir [quracaqdır].

* İstanbuldan xəbər verilir:

Vilhelmi-sani [İkinci Vilhelm] Yunanıstana təklif etmişdi ki, Korfu adasında qalmağa icazə versin. Yunanıstan işbu təklifi rədd etmişdir.

MƏTBUAT

Knyaz Tumanov rusca "Azərbaycan" qəzetəsində "Rusiya və Qafqaziya" ünvanlı bir məqaləsində, inqilab nəticəsində Rusiyanın parçalanmasını, velikorus millətinin Rusiyada nizam və asayiş saxlaya bilməyərək hərcümərclik önünü ala bilmədiyini, şimdi də asayiş bərpası üçün kəndisi aciz qalaraq özgə millətləri köməyə çağırdığını, eyni zamanda Qafqaziya millətlərinin bu uğurda daha artıq müvəffəqiyyətlə iş görərək özgələrin müdaxiləsinə ehtiyac görmədən kəndiləri kəndi məmləkətlərini hüsn-idarə etdiklərini, hərcümərcin önünü aldıqlarını qeydlə, hal-hazırda rus ünsürünün nizam və asayişlə yaşayan Qafqaziya millətlərini dübarə hərc-mərc alovu ilə yanan Rusiyaya tabe etmək təşəbbüslərindən bəhs edir və yazır ki:

"Sual olunur – Bunlar kimə gülürlər? İstiqlalına müqavimət və ziddiyət göstərildiyinə baxmayaraq müstəqil dövlət təşkil etməyə müvəffəq olan Qafqaziya millətlərinəmi gülürlər, yaxud kəndi dövlətini müstəqillən yaşatmağı bacarmayıb özgələrin köməyinə ümidvar olan öz millətlərinəmi? Əgər rus milləti, sabiq Rusiya əyalətlərində yaşayan millətlərin istiqlalı müqabilinə sərf etdiyi səy və ehtimamı Rusiya daxilində bolşevizm müqabilinə sərf etsəydi, bəlkə bolşevizm çoxdan məhv edilərdi. İndi isə bunlar təyini-müqəddərat haqqı əsası ilə kənarlarda qurulan binaları dağıdırlar və özləri öz evlərində müstəqillən çalışmağı bacarmayıb ümidvar olurlar ki, Müttəfiqlər öz qoşunlarının gücü ilə Rusiyanı birləşdirib, rus millətinə də əski hakimliyini qaytaracaqlardır. Böylə ümidlərdə nə qədər siyasi sadəlövhlük var. Rus millətinə hangi xidməti üçün və nə səbəbə hakim millət imtiyazı qaytarılacaqmış? Onun üçünmü ki, öz məmləkətində, öz qüvvəsilə nizam və asayiş bərpa edə bilməyir? Yaxud kəndi daxilində müstəqillən dövlət təşkil edən Qafqaziya millətlərinə qarşı ədavətkaranə hücumlar etdikləri üçünmü?

Müttəfiqlər artıq Qafqaziyaya gəlmişlər və tədricən Rusiya daxilinə girirlər. Şimdi onlar sabiq Rusiyanın bu iki hissəsi arasında olan fərqi öz gözlərilə görürlər. Görürlər ki, Rusiya intəhasız bir hərc-mərc dənizidir ki, talatümə gəlmiş dalğaları içində mədəniyyət və səadət məhv olur. Qafqaziya isə siyasi və iqtisadi imtiyazlarını qeyb etmək qarşısında bulunub da Qafqaziya millətlərinin istiqlalına qarşı şiddətlə mübarizə edən düşmən ənasirinin [ünsürlərinin] düşmənanə müqavimətinə baxmayaraq, sakit və rahat müstəqil dövlət qurmaq yolu ilə gedir.

Rusiya hələ dağılmaqdadır, Qafqaziya isə artıq qurulur. Rusiya qan və ölüm məmləkəti, Qafqaziya isə yeni rahat həyat verir.

Yaxşı olmazmı ki, vətəni doğrudan sevən ruslar, Qafqaziyada dövlətlər təşkilinə ədavət göstərməkdən vaz keçib, Qafqaziya millətlərinə mane olmasınlar və bu surətlə məzkur [adı çəkilən] dövlətlərlə Müttəfiqlərin yaxında asayiş bərpa edəcəyi Velikorusiya miyanında [arasında] mehriban qonşuluq münasibatı [münasibətləri] peydasına imkan buraxsınlar."

MAARİF MÜFƏTTİŞLƏRİNİN YIĞINCAĞI

(68-ci nömrənin mabədi)

Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 18-də vaqe olan məclisdə, ibtidai iki, üç və dörd sinifli məktəblərin müəllim və müəllimələrinin məvacib-lərini artırmaq və o məktəblərin idarəsi üçün lazım olan paranın təyin olunması barədə müzakirə olundu. Necə ki məlumdur, ibtidai məktəblərin müəllim və müəllimələri hökumətdən ayda ancaq 31 manat 33 qəpik məvacib alırdılar. Gündüz məktəbdə qırx-əlli nəfər şagirdlərin təlim və tərbiyəsi ilə məşğul və gecələr də onların 80 və 100 dənə dəftərlərinin təshihinə vaxt sərf edərək, gecə-gündüzdə ancaq dörd-beş saat istirahət edən zəhmətkeş müəllim baba, daima əziyyət çəkərək aldığı məvacib qədər kənardan borc para alıb əhliəyalını [ailəsini] idarə edirdi. Müharibə münasibətilə zəruri şeylərin bahalanmasını nəzərə alıb Zaqafqaz Hökuməti mart ayının 3-dəki qətnaməsilə ümum qulluqçuların və o cümlədən müəllimlərin məvaciblərini bir qədər artırmışdı. Bazardakı şeylərin qiyməti günündən birə on, iyirmi daha ziyadə artdığından, Azərbaycan Hökuməti oktyabr 18-indəki qərardadı ilə qulluqçuların məvacibini bir qədər də artırdı. Halbuki zəruri şeylərin qiyməti oktyabr ayındakı qiymətlərdən birə on artmışdır və gündən-günə artırtmaq ehtimalı vardır. Demək, məvacibə göz dikən qulluqçular, yenə zəhmət və əziyyət çəkməkdədirlər. Bu tərəfdən pulun hazırkı qiymətini nəzərə alsaq, onda aşkar olar ki, 300 manat məvaciblə bir nəfər subay adam dolana bilməz, nəinki 5-6 baş külfətə malik olan bir müəllim. Ona görə, məclis bu xüsusda uzun-uzadıya müzakirə edəndən sonra indiki bahalığın müqabilində heç olmasa vəsət [orta] halda dolanmaq üçün (Allah bilir sabah, biri gün zəruri şeylərin qiyməti nə dərəcə artacaq?) ibtidai iki, üç, dörd sinifli məktəblərin müəllim və müəllimələrinə hökumət tərəfindən kafi qədər maaş verilməsi, müttəfiqülrəy təqərrür etdi [yekdilliklə qərara alındı]. Bu məsələdən sonra müəllim və müəllimələrin təqaüd sandığı barədə danışıq oldu. Bu vaxta qədər ümum Rusiya müəllimlərindən hər ay müəyyən qədər para çıxılırdı və bu paralar Petroqradda mərkəzi təqaüd idarəsində (Управление пенсионной кассы) mühafizə olunurdu. Axırıncı inqilabdan sonra zavallı müəllimlərin onsuz da cüzi maaşlarından saxlanmış paraların nerədə və kimin ixtiyarında olduğunu bilən yox. (Şübhəsiz, Azərbaycan Hökumətimiz gələcəkdə təşkil olunacaq Rusiya Hökumətilə əlaqə və münasibat əmələ gətirəndən sonra bu xüsusda ciddi iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunub, həmin paraların sahiblərinə iadə olunmasına [qaytarılmasına] çalışacaqdır). İndi cavan Azərbaycan Hökumətində təqaüd sandığı və onun tərtib və təşkili təzə bir məsələ hesab olunur. Binaileyh [ona görə], bu tezlikdə belə mühüm və qarışıq məslənin tərtib və təşkili lazım olub-olmadığını aydın etmək və məruzə ilə məclisə müfəssəl məlumat vermək üçün beş nəfərdən ibarət bir heyət intixab olunub [seçilib], həmin məsələ onlara həvalə edildi [tapşırıldı].

Səhər saat 9-dan açılan məclis, günortadan sonra saat 3-də xitama yetdi. Başqa məsələlər barədə gələcək nömrədə bəyanat verəriz.

İslam bəy Qəbulov

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Müftü həzrətlərinin məzuniyyəti

Müftü həzrətləri xəstə olduqlarından naşi [ötrü] bir ay məzuniyyət istəmişdir. Ona binaən [görə], müftülük vəzifəsinin ifası şimdilik Məşixiyyə Dairəsi [Şeyxülislamlıq İdarəsi] üzvü Ələddin əfəndi Sübhanquliyev həzrətlərinə həvalə edilmişdir [tapşırılmışdır].

* Bakıya, bolşeviklərlə axırıncı müharibədə yaralanan Tersk kazakları və Könüllü zabitan [zabitlər] trenləri [qatarları] varid olmuşdur [gəlmişdir]. 600-ədək bu məcruhin [yaralılar] Bakı xəstəxanalarında yerləşdirilmişlər.

* Hal-hazırda general Tomsonun təhriki [təşəbbüsü] ilə bir komisyon müqavileyi-müştərəkə [kollektiv müqavilə] və fəhlələrin muzdu məsələsini müzakirə etməkdədir.

* İşbu günlərdə Fransa hərbi mürəxxəsliyi [nümayəndəliyi] müdiri Şardinye, Maarif Nəzarətinə müraciətən Bakıda firəng kursları açılmasına müsaidə istəmişdir. İşbu kurslar üçün Birinci Realnı məktəbinin dörd otağının günortadan sonra təyin edilməsi rica edilmişdir. Maarif Nəzarəti müsaidə vermişdir.

* Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 17-ci gecəsi, 8-ci Zavağzalnı və Balaxanski küçələrin küncündə naməlum şəxslər tərəfindən 50-yədək güllə atılmışdır.

* Kanuni-əvvəlin 16-da saat 7 radələrində Naqornı küçə yaxınlığında naməlum əşxas [şəxslər] tərəfindən bir neçə güllə atılmışdır. Məhəlli-hadisəyə [hadisə yerinə] gəlmiş polis əfradı [nəfərləri] yeddi dəvə görmüşdür. Dəvə üstündə oturmuş bir nəfər, polis nəfəratına iki güllə atmışdır. Güllədən biri, kağız paylayan Mixail Vlasyansı ayağından yaralamışdır. Güllə atan qaçıb gizlənmişdir. Dəvələr polis idarəsinə gətirildikdən sonra sahibi Əzim Sultan oğlu ardınca gəlmiş, o dəxi tövqif [həbs] edilmişdir.

* İşbu günlərdə rus lisanında "Naş mir" nam [adlı] bir qəzetə nəşrə başlayacaqdır. Müdiri-məsul Tiqyanosyandır.

* Azərbaycan Türüq və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] bir çox sui-istemalı təhqiq etmək üçün Antoşevskini Poylu mövqifinə [stansiyasına] göndərmişdir.

* Quba qaimməqamı Bakı qubernatoruna müraciət edərək məlum etmişdir ki, Şollar su yolu qulluqçuları iki aydan ziyadədir ki, məvacib almayırlar. Fəhlələrin maddi cəhətdən sıxıntı çəkmələrini nəzəri-etibara alaraq, Bələdiyyə İdarəsi nəzdində məvaciblərinin verilmək barəsində iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunulsun.

* * *

Parlaman rus fraksiyasının isticvabı

Parlamanın rus fraksiyası Azərbaycan dəmiryollarında hökmfərma olan [hökm sürən] rüşvətxorluq barəsində Türüq və Məabir Nəzarətindən [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyindən] isticvab etmişdir [cavab istəmişdir]. Fraksiya işbu işləri təhqiq edib günahkarları təhtiməsuliyyətə [məsuliyyət altına] almaq üçün bir komisyon təşkilini müdafiə edəcəkdir. Zira ki, böylə işlər şəhəri ərzaqdan məhrum edir.

ERMƏNİSTANDA

Gürcüstanda olan erməni siyasi nümayəndəsi, Rus Milli Şurası məktubuna cavab vermişdir ki, öz evlərini tərk edən rus kəndlilərinin kəndləri yarım xarab edilib və bu günlərdə qaçqınlar yerləşdirilmişlərdir. Rus kəndlilərinin qayıtmasına heç bir mümaniət [maneə] yoxdur. Lakin Ermənistanda ərzaq az olduğuna görə, rus kəndliləri öz yerlərinə qayıtdıqda müşkülata düçar olacaqlardır. Buna görə, uyezdlərinə qayıtmaq istəyənlərə xəbər verilir ki, vətənlərinə övdət etməyi [qayıtmağı] bahar fəsilinə qədər təxirə salsınlar.

Operetta
Axşam tamaşası
Azərbaycan Hökuməti Teatrosunda
Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Hacıbəyli Qardaşlarının Müdiriyyəti
cümə günü rəbiüləvvəl ayının 16-da (dekabrın 20-də) 1337-1918
ildə bu mövsümdə birinci dəfə olaraq şükuhlu [təntənəli] bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır
Zülfüqar bəy Hacıbəylinin yazmış olduğu məşhur
"Əlli yaşında cavan"
operettası.
Bu oyunda bir gecədə 4 komik iştirak edəcəkdir. Böylə ki, Orduxan bəy – Mirzəağa Əliyev, Muradxan bəy – Hacıağa Abbasov, nökər Qulu – Darablı Rza, nökər Heydər – Anaplı Əbülhəsən olub, Gülnazın rolunu Məğfurə xanım və Güllünün – Yeva xanım ifa edəcəkdir.
Orduxan bəyin qonaqlığında yallı və meyxana məclisi olub, tamaşa gözəl və çox gülməli bir mənzərədə başa gələsidir.
Biletlər teatrın kassasında satılmaqdadır.
Tamaşa başlanacaqdır axşam saat 8-in yarısında.
Dirijor: Zülfüqar bəy Hacıbəyli.
Məsul: Xəlil Hüseynzadə.
Rejissor: Hüseyn Ərəbli.
Müdir: Üzeyir bəy Hacıbəyli.
735

Bu günlərdə müqtədir şairlərimizdən Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi əfəndinin **"İnsanların tarixi faciələri" yaxud "Əlvahi-intibah"** adlı mənzum əsərinin birinci cüzü çapdan çıxıb mövqeyi-fürüşa [satışa] qoyulmuşdur. Kitabça gözəl və qalın kağız üzərində təb' [çap] edilmiş, fiatı [qiyməti] 2 manatdır. Turan mətbəəsində, Parapetdə "Məktəb" mağazasında və Bazar caddəsində Paşa Qasımzadənin mağazasında.

b. 4 – 1

Dəniz Nəqliyyatı İdarəsi icazəsilə
"Samolyot" paraxod cəmiyyəti
Mal göndərən və mal gətirənlərə elan edir ki, 17 kanuni-əvvəldən [dekabrdan] cəmiyyət bütün Xəzər dənizindəki nümayəndəliklərini iadə etmişdir [geri qaytarmışdır]. Bakı şəhərində İran, Krasnovodsk və Petrovsk şəhərlərinə göndərilən yükləri 24 və 26-cı körpülərdə qəbul edir. Acentənin kantor telefon nömrəsi 19-22.
Acentə V. N. Natanzondur. Paraxodstvo [gəmiçilik] idarəsi, telefon nömrəsi 46-40.
Paraxodstvo müdiri F. F. Kulikov.
b - 31

Xəzər müstəhlikin ittifaqı
"Kooperasiya"nın kitabxana şöbəsi
Türkcə ədəbiyyat, tarix, coğrafiya, sənaye və kooperatsiyaya dair və həmçinin çocuqlara məxsus kitablar, məktəb kitabları, jurnal alır. Arzu edənlər Parapetdə "Azərbaycan" qəzetəsi kantorunda Əliəkbər Heydərzadəyə müraciət etməlidirlər. Telefon: 6-91.
b/24 3 – 3

Həkimlərin xüsusi gecə və gündüz növbələri
Ünvan: Bolşoy Moskva mehmanxanası, Qoqolevski və Torqovı küçələrin küncündə. Telefon nömrələri 7-96 və 49-81. Naxoşların evinə gedirlər.

Doktor
Hacı Fəthullah Ağaəlizadə
Böyüklərin və uşaqların daxili mərəzlərinə müalicə edir. Xəstələri qəbul edir hər gün səhər saat 8-dən 10-adək və axşam saat 4-dən 7-yədək Şamaxı küçəsində, 14 nömrəli evdə.
Telefon nömrəsi 19-27.
289

Qabil diş qayıran
Mirzə Xəlil Canıbəyzadə
Qızıldan və sairədən hər cür əla dişlər münasib qiymətlə qayırır. Ünvan: Qubernski küçə, "İslamiyyə"nin sağ tərəfində ev nömrə 55.
295

Doktor Rza bəy Sultanov
Paris Darülfununundan
Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. "Azərbaycan" qəzetə idarəsinin yanında.
237

Doktor
Doktor Samuil İzrailoviç Kopelioviç
Daxili və əsəbi mərəzə mübtəla olanları hər gün axşam saat 5-dən 8-ə kimi qəbul edir. "914" dəvasını [dərmanını] istemal edir [işlədir]. Voronsovski caddədə nömrə 17, ikinci mərtəbə. Telefon 50-82 və 93.
282

Arvad diş həkimi
A. P. Matsiyevskaya
Naxoşları qəbul edir. Nikolayevski caddədə ev nömrə 33, Krasilnikovun evi. Telefon nömrə 45-90.
Qəbul edir saat 10-dan 2-yə kimi, 5-dən 7-yə kimi.
283

Həkim S. L. Şklovskaya
Mamalıq və daxili ünas əmrazını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.
Burada leyli [gecə] yatacaqlarıyla qadın cərrahiyyə xəstaxanası mövcuddur.
209

Diş həkimi İsay Samuiloviç Karşteynbaum
Naxoşlar[ı] əvvəlki kimi qəbul edir. Dişləri ağrısız çıxarır və qızıl üzərində süni dişlər qayırır.
Ünvan: Tsitsyanovski və Çadrovı küçələrin küncündə İsrafilovun 41 nömrəli evində. Qəbul edir hər gün saat 12-dən 3-ə kimi. Axşam 5-dən 8-ə kimi.
2610

Mama M. K. Şerman
Qəbul edir: mamalıq, ovmaq (massaj) və iynə vurmaq işləri. Həmçinin xəstələrə qulluq etmək işində də təcrübəsi vardır.
Ünvanı: Kolyubakinski küçədə Parapetin qabağında Dildarovun 26 nömrəli evində 2-nci mərtəbədə.
Telefon 24-62

Arvad diş həkimləri
Z. A. Şexter və xanım
Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.
Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.
215

Qoldqor-Fradkinin
Diş müalicəxanası
Dərya kənarında Başenni küçədə Ramazanovun 10 nömrəli evində qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə kimi və 4-dən 7-yə kimi.
2607 12 – 1

Müdir və baş mühərrir:
Ceyhun bəy Hacıbəyli

TRANSLİTERASİYA İLƏ BAĞLI QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Bakı, 20 kanuni-əvvəl

"Ümumqafqaz Millətləri Konfransı": Qafqazdakı münaqişələri sülh yoluyla həll etmək məqsədi ilə 1918-1919-cu illərdə çağırılan konfranslar (Zaqafqaziya Konfransı) nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri

"Vilson Londona getmək haqqında kral tərəfindən...": Böyük Britaniya kralı V Corc nəzərdə tutulur.

"Sinfeyner": İrlandiyanın müstəqilliyi uğrunda mübarizə aparmaq məqsədi ilə 1905-ci ildə yaradılan "Sinn Feyn" (yaxud "Şinn Feyn"; Sinn Féin) təşkilatı üzvü.

"Knyaz Lvov": 1917-ci ildə Rusiyada Müvəqqəti Hökumətin başçısı olan Georgi Yevgenyeviç Lvov nəzərdə tutulur.

"Petlyuralılar": Ukrayna Xalq Respublikası Direktoriyasının rəhbərlərindən olan Simon Vasilyeviç Petlyura tərəfdarları nəzərdə tutulur.

Erməni-gürcü toqquşması

"Hərbiyyə naziri": söhbət Gürcüstanın Hərbi naziri Qriqol Giorqadzedən gedir.

Uzundərə: Gürcüstan-Ermənistan sərhədində kənd.

Aqarak: Gürcüstan-Ermənistan sərhədində kənd.

Qəzetələrdən

"Tisa və Dnestrdən dənizədək...": burada söhbət Qara dənizdən gedir.

Ermənistanda

"Gürcüstanda olan erməni siyasi nümayəndəsi...": bu vəzifəni Arşak Camalyan tuturdu.